

УДК 378(460)

ОСОБЛИВОСТІ РАНЬОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ФОКУСІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКИХ МЕТОДИК

кандидат педагогічних наук, Пивовар Ю.О.

Харківський національний педагогічний університет імені
Г.С. Сковороди, Україна, м. Харків

Статтю присвячено вивченню організації навчання іноземних мов дітей дошкільного віку, зокрема, досліджено особливості дитячої психології у ранньому віці, а також критично осмислено шляхи творчого використання методичних надбань дитсадків та студій раннього розвитку Німеччини крізь призму діяльності вітчизняних педагогів, психологів та вихователів.

Ключові слова: дошкільний вік, дошкільна освіта, метод повної фізичної реакції, іноземна мова, дитячий садок.

Пивовар Ю.А. Особенности раннего изучения иностранного языка в фокусе интерпретации современных немецких методик/ Харьковский национальный педагогический университет, Украина, Харьков

Статья посвящена изучению организации обучения иностранным языкам детей дошкольного возраста, в частности, исследованию особенностей детской психологии в раннем возрасте, а также критическому осмыслению возможности творческого использования методических идей детских садов и студий раннего развития Германии путём их адаптации к деятельности отечественных педагогов, психологов и воспитателей.

Ключевые слова: дошкольный возраст, дошкольное образование, метод полной физической реакции, иностранный язык, детский сад.

Pyvovar Y.O. Aspects of organizing foreign language training for preschool children in focuses on German development studies / Kharkiv National Pedagogical University after G.S. Skovoroda, Ukraine, Kharkov

This article studies certain aspects of organizing foreign language training for preschool children. It seeks to prove the efficiency of such globally established teaching methods as the communicative method, suggestopedia, and the total physical response method as implemented at Ukrainian preschool establishments. It focuses on the history of their development in the context of international education as well as their role in the development of speech in young children. The article explores a number of early age-specific psychological features while providing a critical evaluation of possible ways of applying educational materials developed by kindergartens as well as data of German early development

studies in terms of activities of Ukrainian educators, psychologists, and kindergarten teachers.

Keywords: preschool age, preschool establishments, the total physical response method, foreign language, kindergarten.

Вступ. Зі створенням в Україні цілісної загальнодержавної системи психолого-педагогічної підтримки дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, а також поглиблення міжнародного співробітництва в цій галузі, значно виріс науковий інтерес до проблеми організації навчання іноземних мов у дитячих садках та центрах раннього розвитку дитини в Європі, зокрема в Німеччині, а проблематика наукових досліджень та методичних підходів стала ширшою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням раннього оволодіння іноземною мовою в дошкільному віці присвячені праці багатьох сучасних дослідників (Н. Басової, М. Безруких, В. Бухбіндер, І. Вронської, Н. Гальскової, Г. Рогової та ін.), позитивний вплив вивчення іноземних мов на загальний психічний розвиток дитини, її когнітивних здібностей, розширення загального кругозору вивчали М. Бонк, Л. Венгер, Л. Виготський, Є. Негневицька, А. Шахнарович та інші. Німецькі науковці приділяють сьогодні особливу увагу вивченню інтерактивних методів навчання дошкільнят іноземних мов (К. Демлер, А. Гюнтер, А. Кренц). У фокусі вітчизняних учених О. Бочарової, Ю. Пивовар, Л. Чухно та інших знаходяться проблеми інтерпретації позитивного досвіду провідних європейських країн у галузі сприяння розвитку дітей та молоді з високими здібностями.

Постановка завдання. Стаття має за мету дослідити та схарактеризувати особливості раннього вивчення іноземної мови обдарованими дітьми дошкільного віку, зокрема окреслити можливості інтерпретації сучасних надбань педагогів Німеччини в галузі організації та методичного забезпечення процесу навчання в дитячих садках в умовах української дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Звісно, усі батьки вважають свою дитину особливою, розвинутою та обдарованою. Але психологи зазначають, що не варто ігнорувати той факт, що кожен талант потребує створення сприятливих умов для його розвитку та становлення. Відомо, що дитина розвивається, виховується, пізнає світ і себе через спілкування і мовленнєву діяльність. Вивчення іноземних мов у ранньому віці спрямоване на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку у найбільш сприятливий для них період. Унікальна схильність дитини до вимови, до сприйняття іноземних мов визнана багатьма дослідниками. На думку Л. Виготського, вік від народження до п'яти – шести років, тобто дошкільний вік, є сенситивним періодом для мовленнєвого розвитку зростаючої

особистості, тобто дитина цього віку особливо сприятлива до фонетики й інтонації мовлення, відкрита до спілкування та здатна легко й спонтанно оволодівати новими знаннями [1, с. 54 – 56].

Сьогодні в Україні навчання дошкільників іноземної мови не є обов'язковим компонентом дошкільної освіти, але передбачено як варіативна частина змісту освітньо-виховної роботи з дітьми. Це також знайшло своє відображення в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти: «Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я... Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності [2]». Саме тому батькам не слід вимагати від дитячого садка навчання малюків іноземної мови, але є цілком зрозумілим їх бажання розвивати мовленнєві здібності дитини в ранньому віці. Багато державних та приватних дошкільних навчальних закладів України пропонують батькам обдарованої дитини таку додаткову освітню послугу.

На думку І. Вронської, В. Гінзберга, В. Плахотнік та інших, запорукою успішного оволодіння малятами іноземною мовою є врахування в освітній роботі з ними анатомо-фізіологічних і психічних особливостей дитини [3]. Без цього неможливо правильно визначити строк початку навчання, обрати найбільш раціональні форми, методи, прийоми, засоби навчання, дозувати матеріал.

Особливістю дошкільного дитинства, що охоплює вік від двох до шести років, є те, що цей короткий період є найважливішим для формування усієї картини психічного життя дитини, її відношення до оточуючого світу, а також він закладає основу для саморегуляції поведінки. Дошкільному віку притаманні такі характерні риси:

- дитина починає встановлювати прості причинно-наслідкові відношення між подіями і явищами;
- намагається пояснити і упорядкувати для себе навколишній світ; починає формуватись цілісність дитячого світогляду;
- створюючи свою картину світу, дитина вигадує, уявляє, робить винаходи, відкриття;
- поведінка дитини стає опосередкованою нормам і правилам поведінки;
- дитина намагається керувати своєю поведінкою, порівнюючи із взірцем;
- дитина починає розуміти, на що вона спроможна, своє місце у системі відносин з іншими людьми, свої внутрішні переживання, бажання, настрій;

- у цьому віці можна найлегше діагностувати мовну обдарованість дитини, що окреслюється здатністю легкого відтворення мовленнєвих конструкцій та їх безпосереднього трансферу в ситуацію дитячого спілкування.

Сьогодні як науковці, так і педагоги-практики (О. Бойко, Ю. Пивовар, К. Хеллер, Т. Шкваріна) визнають, що розвиток будь-яких здібностей потребує забезпечення необхідних психолого-педагогічних умов навчання, вибору навчальної стратегії, форм та методів. Пропонуємо розглянути три найпопулярніші методи навчання іноземних мов, які використовуються на заняттях іноземної мови з дітьми в дошкільних закладах міста Харкова.

Найпоширенішим, на нашу думку, є метод повної фізичної реакції (TPR). Метод TPR базується на узгодженні мовлення і дії: навчання мовлення здійснюється через фізичну (моторну) активність. Розробник методу – Дж. Ашер, професор психології університету Сан Хосе в Каліфорнії. TPR пов'язаний з теорією сліду пам'яті (trace theory) в психології, за якою, чим частіше та інтенсивніше фіксуються зв'язки в пам'яті, тим сильніші асоціації та більша ймовірність їх відтворення. Відтворення може відбуватися вербально чи разом з моторною активністю. Дж. Ашер вважає, що поєднання вербальної і моторної активності підвищує ефект відтворення. Науковець дослідив, що мовлення, з яким ми звертаємося до дітей, переважно складається з наказів і розпоряджень, на які діти спочатку реагують фізично, а потім вербально [3].

Педагоги німецьких дошкільних закладів освіти та мовних шкіл для малят Kibikus (Мюнхен), Max und Moritz (Берлін), Kleine Engel (Гамбург) стверджують, що завдяки доречному використанню методу повної фізичної реакції навіть діти 2-3 років здатні швидко запам'ятовувати не лише окремі лексеми, але й короткі мовленнєві структури (chunks) [5]. Цим методом користуються на занятті англійської мови у харківських дитсадках «Лелека», «Зебрятко», «Декарт», «Magic House», центрів розвитку «Школа радості», «Умка», «Сонечко» тощо; методика повної фізичної реакції лежить в основі організації занять для малюків Студії раннього вивчення німецької мови Юлії Пивовар при Німецькому Центрі м. Харкова, у якій заняття проводяться з урахуванням наступних принципів:

1. Розуміння іноземних мов має передувати говорінню.
2. Розпізнавання фонем, лексем та мовленнєвих структур має формуватися у грі, що моделює ситуацію, близьку до афективної сфери дитини (емоцій, інтересів, захоплень тощо).
3. Трансфер усіх комунікативних структур відбувається через тематизацію мовленнєвої ситуації, але із збереженням

первинних візуальних, аудитивних, кінетичних чи моторних відчуттів.

У Студії педагоги використовують методику, розроблену Гете-Інститутом (Німеччини), „Deutsch mit Hans Hase“, в основі якої лежить взаємодія дітей з лялькою у вигляді зайця, який знайомить дошкільників зі своєю родиною, друзями, звичками і постійно звертається до дитини, розпитуючи про її власні захоплення, пропонуючи їй при цьому доторкнутися до певних предметів, рухатися, виконувати команди німецькою мовою, слухати та співати пісні тощо. Таке комплексне введення в комунікативний процес сприяє створенню позитивного настрою, дитина повністю поглиблюється в іншомовне спілкування.

Інший метод, що заслуговує на нашу увагу, - це сугестивне навчання, яке в 70-ті роки запропонував болгарський психіатр Г. Лозанов. На його думку, в основі сугестивної методики лежить навіювання за умови релаксації у звичайному стані свідомості, що приводить до виникнення ефекту гіпермнезії, тобто надзапам'ятовуванню [4]. Сугестивний метод ґрунтується на таких принципах:

1. створення сприятливих умов для оволодіння усним мовленням;
2. особистісно-орієнтоване навчання;
3. емоційно-позитивні стосунки;
4. задіяння свідомого та підсвідомого;
5. засвоєння та активізація навчального матеріалу в атмосфері гри;
6. навчальний матеріал вводиться на основі полілогів.

Останній принцип користується широкою популярністю у практиці роботи з дітьми дошкільного віку вітчизняних дитячих садків, а також молодшої школи. Як засвідчує досвід використання сугестивної методики, навчання маленьких дітей іноземних мов відбувається в ситуації гри. П. Гальперін та Г. Костюк стверджують, що гра є найактивнішою та найефективнішою формою відтворення дітьми соціальної поведінки й діяльності [4]. Так, у дошкільних закладах освіти та навіть у яслах Мюнхена вихователі розпочинають урок іноземної мови із сприйняття дітьми первинних команд, комунікативних формул привітання тощо, та пізніше у формі гри та завдяки багаторазовому повторенню вони вивчають лексику, здебільшого лише на позначення людей та речей з їх повсякденного оточення, за темами: родина, друзі, їжа, одяг та іграшки. Основна увага приділяється емоційній стороні процесу навчання, усномовленнєвій комунікації, поповненню активного словника. Засвоєння та активізація у грі проходить з використанням рухів та драматизації. Велика кількість ігор робить процес навчання іноземних мов цікавим, радісним і бажаним.

На сьогодні поширення серед методів навчання наймолодших набув комунікативний метод, розробкою якого займалось багато науковців у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили У. Литлвуд (Англія), Ю. Пассов (Росія) та Г. Піфо (Німеччина) [3].

Ю. Пасов обґрунтував наступні принципи організації навчання іноземних мов на засадах комунікативного методу:

- мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає у тому, що шляхом до мовленнєвої практичної мети є саме практичне користування іноземною мовою;
- функціональність, яка забезпечує відбір іншомовного матеріалу, адекватного процесу комунікації;
- ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції та умова розвитку мовленнєвих навичок;
- новизна, яка виявляється у постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань тощо.

Основною метою навчання іноземних мов за цим методом є навчання не системи мови, а її застосування в реальному (переважно усному) спілкуванні, а основним засобом навчання виступають ситуації, що моделюють реальне спілкування. Навчання іноземних мов маленьких дітей визнає потребу сформувати насамперед навички діалогічного та полілогічного спілкування, яке забезпечить дитині розуміння, що вона не одна, у колі друзів. Цікавим є досвід організації навчання німецької мови харківської Студії Юлії Пивовар за комунікативною методикою. Кожне заняття починається з короткого полілогу, що переростає в діалог за схемою викладач – дитина, дитина – дитина, при цьому дитина навчається вітати співбесідника, розповідати про свої вправи та реагувати на жарти. Паралельно проводиться педагогічна робота з батьками, які отримують той самий набір мовленнєвих формул, що й діти, та продовжують комунікацію вже в домашніх умовах. У такий спосіб викладачі інтерпретують підхід білінгвальних (двомовних) дитсадків Німеччини, метою якого є трансфер вивченого матеріалу в іншу комунікативну ситуацію. Це сприяє гнучкості навичок спілкування дитини та уникненню референтних помилок.

На сьогоднішній день існує багато визнаних в усьому світі педагогічних концептів та методичних стратегій, але, на нашу думку, запорукою їх ефективності в дошкільній освітній системі України є їх адаптація до умов вітчизняних дитсадків та творча інтерпретація з боку кожного окремого педагога.

Висновки. Отже, іншомовне мовлення дітей дошкільного віку відіграє важливу роль у психічному, особистісному, соціальному розвитку, іноземні мови виступають як засоби формування вмінь усного спілкування дітей дошкільного віку. На сьогоднішній день існує

багато визнаних в усьому світі педагогічних концептів та методичних стратегій, але, на нашу думку, запорукою їх ефективності в дошкільній освітній системі України є їх адаптація до умов вітчизняних дитсадків та творча інтерпретація з боку кожного окремого педагога.

Література:

1. Виготський Л.С. Дитячий вік. - Собр. соч.: У 6 т. М., 1984. – 326 с. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://osvita.ua/legislation/doshkilnaosvita/30154/> Додаток
2. В'юнник В.О. Сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування: від теорії до практики [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>
3. Бойко О.В. Особливості формування мовленнєвої активності у дітей на заняттях з іноземної (англійської) мови / О. Бойко // Наукові записки Ніжин. Держ. ун-ту імені М. Гоголя: наук. журн. / за ред. Є.І. Коваленко. – Ніжин: НДУ, 2006. – С. 45-48.
4. Margarete Blank-Mathieu. Medienerziehung im Kindergarten. Aus: Armin Krenz (Hg.): Handbuch für ErzieherInnen in Krippe, Kindergarten, Vorschule und Hort. Neuausgabe. München: mvg-verlag, 40. Lieferung 2001. – S. 52 – 57.

References:

1. Vyhotskiy L.S. Dytjachiy vik. – Sobr. soch.: U 6 t., M., 1984. – 326 S.
2. Basoviy component doshkilnoyi osvity (nova redakciya) [Elektronniy resurs] Rezhym dostupu:
<http://osvita.ua/legislation/doshkilnaosvita/30154/> Dodatok
3. Vyunnyk V.O. Suchasni metody navchannya ditey doshkilnogo viku inshomovnogo spilkuvannya: vid teorii do praktyky [Elektronniy resurs] - Rezhym dostupu: <http://www.psyh.kiev.ua>
4. Boyko O.V. Osoblyvovsti formuvannya movlennevoyi aktuvnosti u ditey na zanyattzach z inozemnoyi (angliyskoyi) movy / O. Boyko // Naukovi zapysky Nizhyn. Derzh. un-tu imeni M. Hoholya: nauk. zhurn. / za red. E.I. Kovalenko. – Nizhyn: NDU, 2006. – S. 45-48.